

Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj
in praznikov
Issued daily except Saturdays,
Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PÓDPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori:
2657 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone: Rockwell 2-4904

LETO—YEAR XLII Cena lista je \$8.00 CHICAGO 23, ILL., PONDELJEK, 8. MAJA (MAY 8), 1950 Subscription \$8.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 99

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918

Dolga stavka avtnih delavcev proti korporaciji končana

Stavkarji se bodo vrnili na delo. Nova pogodba podpisana v atmosferi ostrega besednega zbadanja med uradniki unije in korporacije. Druge kompanije obnovile obrat

Detroit, Mich. — Stavka, katero je oklicala avtna unija CIO proti Chrysler Motor Corp. 25. januarja, je bila končana. Trajala je sto dni. Spor je bil izravnani v atmosferi ostrega zbadanja med reprezentanti unije in korporacije kot se je pričel.

Nova pogodba je bila podpisana v četrtek jutraj. Unija je izvojevala starostno pokojnino \$100 na mesec, ustanovitev pokojninskega sklada pod skupno upravo in druge pridobitve. Pokojnina vključuje podporo iz sklada federalne socialne zaščite.

Pridobitve unije znašajo deset centov na uro za vsakega delavca, kar je zahtevala pred oklicem stavke. Izvojevala ni unijske delavnice in splošnega zvišanja 28 centov na uro, kar je zahtevala, ko so se pričela pogajanja za sklenitev nove pogodbe 6. julija lani.

Pogajanja so spremljala ostra kavsanja od začetka do konca. Podpis je naznanil Walter P. Reuther, predsednik unije, na sestanku s časniki. "Chrysler Corp. je padla tako nizko kot nobena druga kompanija," je dejal. "Herman L. Weckler, podpredsednik korporacije in generalni upravitelj, je prostituiral dejstva."

Weckler je ponovil obdolžitev, da je unija zavlačevala izravnavo konflikta z namenom, da zbere maksimalni stavkovni sklad. Naložila je dolar asesmenta na teden vsem uposlenim članom. V dvanajstih tednih je asesment prinesel uniji okrog \$7,000,000 in od te vsote je potrošila manj kot

tri milijone dolarjev, pridobitve unije so:

Pokojnina sto dolarjev na mesec z vključitvijo vsote iz sklada federalne socialne zaščite in ustanovitev pokojninskega sklada pod skupno upravo.

Življensko, bolnišnično in kirurško zavarovanje. Unija je zahtevala od korporacije kritje vseh stroškov, ki bi znašali okrog šest centov na uro za vsakega delavca. Dobila je tri cente.

Mezdana preureditev. Unija je zahtevala izločitev razlike devet centov na uro med plačami delavcev v tovarnah korporacije v Detroitu in Indiani, toda razlika je bila znižana na šest centov.

Unija je zahtevala zvišanje plače pet do deset centov za delavce v 67 kategorijah in dobila je pet centov za 45 kategorij. Unija je predlagala sklenitev pogodbe, ki naj bi bila v veljavi dve leti. Dobila je petletno pokojninsko provizijo in triletno mezdne in zavarovalniške klavzule, katere se lahko odprejo po 1. juliju prihodnjega leta in ponovno 1. julija l. 1952.

Unija je zahtevala počitniške plače po dolgotni uposlitev delavcev. Dobila je \$31.10 več na leto za delavce, ki delajo za korporacijo tri do pet let.

Unija je zahtevala odbijanje prispevkov od plače delavcev kot članarino in unijsko delavnico. Ta zahteva je bila zavrnjena, toda sprejeta je bila provizija, da mora vsak delavec postati član unije prej ali potem, ko dobi delo v tovarni korporacije.

Okrog 50,000 delavcev v tovarnah drugih kompanij, ki izdelujejo pritiskline za Chrysler Corp., je izgubilo zaslužek zaradi stavke avtnih delavcev. Med temi sta Briggs Manufacturing Co. v Detroitu in Budd Co. v Philadelphiji. Obe sta naznanili po sklenitvi pogodbe med avtno unijo in korporacijo, da bosta obnovili obrat.

Domače vesti

Obisk

Chicago. — Glavni urad SNPJ sta zadnji teden obiskala Frank Hrasar in žena iz Los Angelesa, Cal.

Rojenice

Strabane, Pa. — Pri družini Albert Midofar so se oglasile rojenice in pustile prvorojenka, mladinskemu oddelku društva 138 SNPJ pa prinesle novo članico. Čestitke!

Iz Clevelanda

Cleveland. — Po daljšem bolehanju je v Collinwoodu umrl Joseph Gornik st., star 74 let, doma z Gore pri Sodražici, v Ameriki okrog 50 let, član društva Mir št. 142 SNPJ, po poklicu krojač. S svojo krojačnico je pričel pred 45 leti in jo vodil do 1938, zadnja leta pa je šival na svojem domu. Svoječasno je bil aktiven na društvenem in kulturnem polju in bil tudi delničar SND na Holmes ave. ter SDD na Waterloo rd. Zapušča štiri sinove, dve hčeri in več sorodnikov. Žena mu je umrla pred 11 leti. — Naglo je umrl radi srčne kapi James Kos st., star 60 let, doma od Vrhnike, v Ameriki 45 let, član društva Cleveland št. 126 SNPJ in SDZ, po poklicu tovarniški delavec. Zapušča sina in dve hčeri, v Waukeganu, Ill., pa sestro Alice Artac. Žena mu je umrla pred par leti. — Frank Kravcar se je ponovno podal v Marine Hospital.

Fanny Makovec iz Harpersville-Geneva, O., se nahaja v bolnišnici Huron Road, kjer se je morala podvreči operaciji. — Ludvig Vadnal iz Collinwooda se nahaja v bolnišnici Charity. — Pri družini Edward Eckhart v Euclidu (deklisko ime matere Mary Luzar) so se oglasile rojenice in pustile prvorojenka. — Josephine Kromar se je vrnila iz bolnišnice. — Mary Maršič iz Collinwooda se je 4. maja podala v stari kraj na obisk matere in drugih sorodnikov, in sicer v Vižmarje pri Ljubljani.

Nov grob v Penni

St. Mary's, Pa. — Po daljši bolezni je umrl Anton Žagar, med Američani poznan kot Schogar, star 87 let, doma iz Prezida, Hrvatska. Zapušča tri hčere, vnuka in dve vnukinji.

V bolnišnici

Dultuh, Minn. — V bolnišnici St. Mary se zdravijo Leo Petris iz New Dulutha, Albert Pečar iz Beyfielda, Wis., in Joe Janc, član SNPJ iz Eveletha, ki je dobro preстал težko operacijo. — Prve tri dni maja je tukaj padlo dosti snega.

Svetovna federacija za utrditev miru

Pariz (ALN) — Svetovna federacija strokovnih unij je pozvala vse delavce sveta, naj na Prvega maja demonstrirajo svojo solidarnost z zahtevami za utrditev svetovnega miru. V prvomajski poslanici svetovne federacije je rečeno, da delavska enotnost lahko prepreči tretjo svetovno vojno z odločnim nastopom proti reakcionarnim silam. Delavstvo mora manifestirati svojo zavednost proti izkoriščevalskim interesom po vsem svetu.

Prošnja za posojilo kitajskim nacionalistom

Washington, D. C. — Državni department je razkril, da je kitajska nacionalistična vlada na Formozi, kamor je pobegnila, vložila prošnjo za posojilo \$50,000,000. Izjavila je, da potrebuje ameriško posojilo za stabiliziranje denarstva na Formozi.

Viharji povzročili veliko škodo

Spremljani so bili s snegom, deževjem in točo

Chicago. — Nizek tlačni pritisk v severnem in centralnem delu Amerike je povzročil silne viharje v osrednjih državah in ogromno škodo. Veter v Chicagu in okolici je bil spremljan s sunki 60 milj na uro, v drugih krajih pa je brzel 90 in več milj na uro. Temperatura v Chicagu je bila 82 stopinj, najvišja v tem letu.

Viharji v južnem delu Illinoisa, Indiani, Wisconsinu, Iowi in Nebraski so bili spremljani s snegom, deževnimi nalivi in točo. Najmanj sedem oseb je bilo ubitih in veliko število ranjenih. Dve osebi sta bili ubiti v Madisonu, Wis., tri v Des Moinesu, Ia., in dve v Omahi, Neb. V vzhodni Nebraski je divjal tornado in podrł več hiš. V zapadnem Kansasu je padlo štiri palce snega.

Nova ameriška nota izročena Rusiji

Moskvi očita, da se ne drži obligacij

Washington, D. C. — Državni department je naslovil novo noto sovjetski vladi glede incidenta, ki se je pripetil nad Baltičkim morjem, kjer se je izgubilo ameriško letalo 8. aprila. Nota trdi v diplomatskem jeziku, da se Rusija laže o incidentu in da njeno stališče ovira mir.

Deset članov posadke ameriškega letala je izgubilo življenje v incidentu. Amerika vztraja pri trditvi, da so ruski letalci streljali na letalo, ko je bilo nad Baltičkim morjem, dočim je Moskva, ko je zavrnila prvi ameriški protest, izjavila, da je letalo invadiralo ozračje nad Latvijo in streljalo na ruska letala, ki so se dvignila v zrak in zahtevala, da se mora spustiti na tla. Amerika dalje trdi, da je bilo letalo neoboroženo, dočim Rusija pravi, da je bombnik tipa B-29 invadiralo ozračje nad Latvijo in skušal fotografirati obrambne naprave na ozemlju ob Baltičkem morju.

Nota je izročil sovjetski vladi Allan G. Kirk, ameriški poslanik v Moskvi. Ta naglašuje, da je Amerika prišla do zaključka, da sovjetska vlada prezira obljuge mednarodnega prava, ki veljajo za družino narodov.

"Očitno je, da se Rusija ne zmeni za mednarodno pravo, običajne in mnenje človeštva," pravi nota. "Ona ni za harmonične odnose med narodi, čeprav stalno naglašuje, da se vedno bori za mir. Iz tega razloga mora Amerika opozoriti sovjetsko vlado na resnost incidenta, ki lahko povzroči težke posledice."

Ameriška nota tudi odločno zanika trditev sovjetske vlade, da je ameriško letalo invadiralo ozračje nad Latvijo.

Nemci napadeni v New Yorku

New York. — Člani nemškega žogometnega moštva so bili napadeni pred mestno hišo. Prišli so na obisk in bili sprejeti v mestni hiši. Velika množica ljudi se je zbrala pred mestno hišo in začela metati klopote, parađiznike in gnila jabolka na Nemce. Nosili so napise, da so Nemci nacisti in morilci. Vincent Impellitteri, predsednik mestnega sveta, je obsodil napadalce. Označil jih je za komuniste in jih obdolžil, da so povzročili sramoto mestu, ki ne bo kmalu izbrisana. V akcijo je bila pozvana policija, ki je razpršila napadalce.

SENAT ODOBRILO POMOČ ZUNANJIM DRŽAVAM

Nacionalistična Kitajska bo dobila \$94,000,000

Washington, D. C. — Senat je odobril načrt, ki določa dodatno pomoč \$3,116,450,000 zapadni Evropi in drugim zunanjim državam v prihodnjem fiskalnem letu, ki se bo pričelo 1. julija, odsekal pa je \$250,000,000 od vsote, katero je predsednik Truman zahteval za administracijo ekonomske kooperacije (ECA), katere načelnik je Paulu G. Hoffman. Načrt je bil sprejet s 60 proti osmim glasovom.

Senat je dovolil potrošnjo \$45,000,000 za izvajanje četrte točke Trumanovega programa. Ta določa ameriško pomoč zaostalim državam. Amerika bo nudila tehnično pomoč tem državam v gradnji industrijskih projektov. Sprejet je bil amandament, ki določa ustanovitev posebne komisije 24 članov, ki bodo študirali potrebe zaostalih držav.

Od vsote \$3,116,450,000 bo ECA dobila \$2,850,000,000. Senat je odobril pomoč \$94,000,000 kitajski nacionalistični vladi na Formozi, \$100,000,000 južni Koreji in \$27,450,000 arabskim beguncem v Izraelu, židovski državi v Palestini.

Nižja kongresna zbornica je odobrila sličen načrt pred enim mesecem. Razlika med načrtoma bodo izravnane na konferenci senatorjev in kongresnikov. Znižanje vsote za pol milijarde dolarjev za ECA je predlagal senator Taft, republikanec iz Ohia, toda njegov predlog je bil poražen. Taft je dejal, da bo Amerika prišla na rob bankrota, ako bo trošila ogromne vsote za pomoč zunanjim državam.

Taft je kritiziral senatora Connally, demokrat iz Texasa in načelnik odseka za zunanje zadeve. Očital mu je, da priporoča štednjo, da bi se prikupil volivcem v svoji državi in da je njegov predlog le politična poteza. Taft je okrcal tudi senatorja Lucas, demokrat iz Illinoisa in vodja demokratske večine v višji zbornici. Dejal je, da ni za znižanje vsote niti za dolar, ker mora Amerika pomagati državam v zapadni Evropi v interesu lastne obrambe.

Priprave za invazijo Formoze

Komunisti imajo čez pet milijonov vojakov

Taipei, Formoza. — Komunistične sile bodo invadirale Formozo, zadnjo otoško trdnjavo nacionalistične kitajske vlade, in izjavijo, da bodo v podal Čen Čeng, predsednik te vlade, pred ameriški reporterji, ki so ga obiskali.

Reporterji so dobili jasno sliko o komunistični oboženi sili. Ta šteje 5,700,000 vojakov in predstavlja največjo armado, ki je bila kdaj mobilizirana v Aziji. Komunistična letalska sila ima čez 600 bojnih letal, med temi 30 raketnih letal.

General Ho, član generalnega štaba nacionalistične armade, je dejal, da so komunisti koncentrirali čez 6,000 malih ladij in motornih čolnov ob vzhodnem obrežju Kitajske. Te ladje in čolni lahko izkrcajo armado 100,000 mož.

Komunisti so prejšnji teden okupirali otok Hainan in zdaj se pripravljajo za invazijo Formoze.

Akcija proti atomskemu znanstveniku

Državni department mu je prepovedal odhod v Francijo

Washington, D. C. — Državni department je naznanil, da je prepovedal Edwardu Corsonu, atomskemu znanstveniku in fiziku v Chicagu, odhod v Francijo. Odvezel mu je potni list "iz razlogov narodnih interesov."

Uradniki državnega departmenta so odvedli Corsona s parnika v newyorški luki tik pred odhodom v Francijo. Corson je bil povabljen v Francijo, da bi predaval pred člani znanstvenih organizacij.

"Odvzeli smo potni list Corsonu, ker smatramo, da bi ne bil njegov obisk Francije v soglasju z ameriškimi interesi," je dejal besednik državnega departmenta. Doznava se, da je bil Corsonu prepovedan odhod v Francijo iz drugih razlogov, ne samo iz političnih in zaščitnih.

Corson je delal v vojnem času pri Manhattanskem projektu, ki je produciral atomsko bombo. Pozneje je bil v službi komisije za atomsko energijo. Besednik te komisije je izjavil, da Corson ni imel sedaj nobene zveze s federalnimi atomskimi projekti. V zadnjih mesecih je bil uposlen v raziskovalnem oddelku Armour Co. v Chicagu.

Združitev unij ADF in CIO blizu

Izgledi se izboljšali po izključitvi levičarjev

New York. — (FP) — William Green, predsednik Ameriške delavske federacije, je dejal, da je prepričan, da bo na seji eksekutivnega sveta sprejet zaključek glede udeležitve konference, na kateri bo razprava o združitvi unij ADF in CIO.

Green je govoril na konvenciji unije United Cap & Millinery Workers. Naglasil je, da bo storil vse za združitev unij obeh organizacij in da je združitev blizu.

Člani eksekutivnega sveta ADF se bodo sestali na seji v Philadelphiji, Pa. Na tej bodo razpravljali o združitvi unij ADF in CIO.

Philip Murray, predsednik CIO, je predlagal ustanovitev skupnega odbora, ki naj bi začrtal legislativne, politične in ekonomske smernice s končnim ciljem organske enotnosti. Rudarska unija in Zveza strojnikov, neodvisni organizaciji, sta sprejeli Murrayjev predlog.

Green je dejal, da so se izgledi za združitev unij ADF in CIO izboljšali, ko je slednja organizacija izključila levičarske unije. Dostavil je, da krajevne unije ADF in CIO kooperirajo sedaj bolj nego so kdaj prej.

Na konvenciji sta govorila tudi Oscar Ewing, administrator federalne socialne zaščite, in David Dubinsky, predsednik unije International Ladies Garment Workers. Alex Rose je bil izvoljen za predsednika klubarske unije. Max Zaritsky je bil doslej predsednik unije. On ni bil kandidat, ker je star 65 let in je moral iti v pokoj v smislu ustave unije.

Stavka voznikov avtobusov se širi

Lexington, Ky. — Stavka voznikov avtobusov proti družbi Greyhound Lines se je razširila skoro na vsa mesta v Kentuckiju. Promet avtobusov je ustavljen. Stavkarji so člani unije Ameriške delavske federacije. Zastavkali so v znak protesta, ker je kompanija odslovila 27 voznikov.

REPATRIACIJA NEMŠKIH UJETNIKOV DOVRŠENA

Naznanilo ruske časniške agenture prese-netilo Nemce

Frankfurt, Nemčija. — Rusija je naznanila, da je repatriacija nemških vojnih ujetnikov dovršena. Naznanilo ruske časniške agenture Tass je oddala svetu radiopostaja v Moskvi.

Naznanilo je končalo zadnje upanje mnogih družin, da se bodo pogrešani očetje, bratje in sinovi vrnili domov iz ujetništva. Nemci sploh niso slutili, da bo Rusija naznanila, da je repatriacija vojnih ujetnikov dovršena, zato jih je naznanilo presenetilo in razočaralo. Uverjeni so bili, da je več sto tisoč nemških vojakov, katere je Hitler poslal na usodno pot v Rusijo, še vedno v ujetniških taboriščih v Sovjetski uniji.

Dr. Kurt Schumacher, vodja socialistične stranke v zapadni Nemčiji, je dejal:

"Rusko naznanilo je strašna in pošastna novica. Ne moremo verjeti, da je pristna in resnična. Prepričani smo, da je še več sto tisoč nemških vojnih ujetnikov v Rusiji. Ti so pod oblastjo in milostjo mogočne ruske sile."

Schumacher je napovedal, da bo rusko naznanilo dobilo odmev v resnih političnih implikacijah v Nemčiji. Naznanjen pihod nemške komunistične mladine iz vzhodne Nemčije 28. maja v Berlin bo le provokacijska nesmisel in čustvni Nemcev, ki so izgubili ljubljene svojece.

Samo v zadnjih tednih se je dotok vojnih ujetnikov iz Rusije v Nemčijo povečal. Devet generalov in admiralov je bilo v skupini tisoč nemških vojnih ujetnikov, ki so dospeli v Hof, mesto v ameriški okupacijski coni, 26. aprila.

Časniška agentura Tass je naznanila, da je Rusija poslala zadnjo skupino 17,538 vojnih ujetnikov v Nemčijo prejšnji teden. Od kapitulacije Nemčije 1. 1945 je Rusija poslala v Nemčijo 1,939,163 vojnih ujetnikov. V Sovjetski uniji je še 9,717 Nemcev, ki so bili na obravnavah pred sodiščem spoznani za krive vojnih zločincev in obsojeni v zapor.

Odsek podaljšal naborni zakon

Washington, D. C. — Kongresni odsek za vojaške zadeve je soglasno odobril podaljšanje veljavnosti nabornega zakona za dve leti. Kongresnik Vinson, demokrat iz Georgije in načelnik odseka, je dejal, da je bil načrt po odobritvi poslan nižji zbornici v sprejetje. Veljavnost sedanjega nabornega zakona bo potekala 24. junija. Nov načrt določa, da se mora vsak ameriški državljani v starosti 18 do 27 let registrirati za vojaško službo.

Lov na komuniste v Turčiji

Ankara, Turčija. — Vlada je odredila lov na komuniste. Sedem komunistov je policija aretirala. Med temi je neki vladni uradnik. Ševket Karakaja, vodja komunistične podtalne grupe, je bil aretiran v Ankarli. Oblasti so izjavile, da je imel zveze z uradnikom sovjetskega poslanstva. Lov na komuniste je v teku v Ankarli, Istanbulu in drugih mestih.

Argentina kupuje ameriško zlato

Buenos Aires, Argentina. — Vlada je naznanila, da je lani kupila ameriško zlato v vrednosti \$50,000,000. Za vsako unčo zlata je plačala \$35.

PROSVETA THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Narečnina za Zdrušene druze (izven Chicaga) in Kanado \$8.00 na leto, \$4.00 za pol leta, \$2.00 za četrt leta; za Chicago in okolice Cook Co., \$9.50 za celo leto, \$4.75 za pol leta; za inozemstvo \$11.00. Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$8.00 per year, Chicago and Cook County \$9.50 per year, foreign countries \$11.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenarocenih slikov ne vracajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik z urednikom:

PROSVETA

3657-58 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

138

Glasovi iz naših naselbin

Nekaj priporočil za Sansovo konvencijo

Gross, Kans.—Čas ni daleč, ko se bodo zopet snidli skupaj delegati in delegatkinje na konvenciji SANSa, na kateri bodo začetni pot in smernice, na podlagi katerih naj organizacija deluje v bodoče. Časi se spreminjajo, zato je potrebno, da se sklicujejo od časa do časa konvencije ali pa samo izvrševalni odbori, da naredijo potrebne spremembe, katere zahtevajo razmere.

Kof član oziroma tajnik poružnice 27 SANSa, katera je vsled fincačnih težav zaostala s članarino za par mesecev, vendar upam, dajo v kratkem poravnano, naj tudi jaz izrazim svoje mnenje glede bodočnosti organizacije SANS.

Naša podružnica je majhna (ker je tudi naselbina majhna), toda s pomočjo članstva in tudi nekaterih drugih zavednih mož in žena po kansaških naselbinah smo do sedaj še kar dobro vozili, dasi tudi pri nas ne manjka ljudi, ki menijo, da je SANS že častno dovršil svojo glavno nalogo. Tukaj ne bo pozabljeno veliko religiozno delo, ki ga je organizacija izvršila za staro domovino. Z velikimi črkami bo zapisana pomoč, ki jo je nudil SANS bratom in sestram v stari domovini ob času njihovih kritičnih ur.

To delo smo v večjem obsegu skončali, dasi bo pomoč še potrebna. SANS naj po možnosti še nadalje pomaga stari domovini, na primer z zdravlili ali z drugimi stvarmi in potrebščinami, katere je tam sedaj še nemogoče dobiti. Prav tako je potrebno, da organizacija naveže še tesnejše stike s stari krajev za medsebojno gojitve kulture in izmenja sredstva za dosego boljše uspeha medsebojne povezave.

Nekateri krogi priporočajo, da bi se SANS bolj poglobil v politične zadeve. Ne vem, kako bi mogli mi tukaj skozi organizacijo SANS dati politične nasvete stari domovini. Tam so na vodilnih mestih stari borci z bogatimi izkušnjami, kakor tudi mladi revolucionarji, kateri vedo kakšnih metod se naj poslužujejo za dosego novega socialnega reda.

Da bi pa SANS prevzel nalogo političnega izobraževanja slovenskega delavca v Ameriki, bi to bilo le prekladanje z ene rane na drugo. Saj imamo JSZ in Proletarca, kateri vrši to nalogo že mnogo let. Res je, da Jugoslovanska socialistična zveza še komaj živi in da se Proletarci bori za svoj obstoj. Prav tako je res, da sta si JSZ in Proletarce stekla neprecenljive za služe na področju politične izobrazbe slovenskega delavca v tej deželi.

Proletarce in JSZ sta zašla v tak položaj vsled raznih vzrokov, predvsem radi bankrota socialističnega gibanja v Ameriki. Zato pa dvomim, da bi imel SANS več sreče na političnem področju.

Resnica je tudi, da je naše napredno orijentirano delavstvo zadnja leta obrnilo svoje aktivnosti, čas in denarne dajatve SANSu, ker je trenutno smatralo to organizacijo za bolj važno, zaeno pa zanemarilo svojo politično organizacijo JSZ in njeno glasilo.

Proletarce praznuje 45-letnico obstoja, kar je dokaz, da zastopa načela delavskega razreda in politično izobrazuje našega nasejstva. Gotovo tudi prijatelji SANSa žele, da list Proletarce še mnogo let uspešno orje po političnem polju med našimi ljudmi.

Mnenja sem, da je nemogoče, da bi imelo slovensko delavstvo dve politični organizaciji, ki bi konkurirali med seboj. Zato pa je potrebno, da se obe organizaciji združita v eno. Saj so si člani obeh organizacij načelno tako blizu, da bi bila taka združitev kar lahka. Načelni nasprotniki in razni "švigašvagerji" so že zdavnaj pustili SANS. Pri Proletarcu pa jih še ni nikdar bilo.

Nihče ne more tajiti, da se zanimanje za SANS precej hitro ohlaja. Da bi prijatelji JSZ in Proletarce šli k SANSu, ki si naj osvoji program prvih dveh, tudi ni misliti, ker je SANS še mlada organizacija. Fakt je, da z vsakim novim grobom v naših vrstah, ostane nezamašena vrzel in tako je gonilne sile komaj dovolj za eno organizacijo. Zdržena organizacija bi bila stalno v zvezi s staro domovino in tamkajšnjimi organizacijami, med nami pa bi gojila petje, dramatik in skušala zainteresirati mlajšo generacijo v našo kulturo in politiko.

Garret Barry z ženo in petorico otrok jedo večerjo v Chicagu na pločniku pred hišo, iz katere so bili izgnani zato, ker oče ni mogel plačati povišane najemnine.

Vse priznanje gre tudi tiskarni SNPJ in upravitelju Godinu za točno in dobro izvršeno tiskarsko delo. Za našo otvoritev smo namreč dali v tiskarni SNPJ tiskati vstopnice, trošne listke in tudi spominsko knjigo. Vse delo priča o sposobnosti tiskarne, katera je last SNPJ. To tiskarno priporočam vsem našim rojakom, trgovcem, družtvom in raznim drugim organizacijam. Tiskovine se tiskajo v slovenskem in angleškem jeziku. Delo je lično in zmerne cene. Naj še omenim, da so nam priskočili na pomoč tudi rojaki v drugih naselbinah, to pa iz razloga, ker so čitali naše objave v Prosveti. Še posebno gre veliko priznanje našim rojakom v Toledu, O., kateri so privedli veselico in nam izročili ves prebitek v znesku \$240, to se pravi, da so vsoto podarili našemu novemu Slovenskemu narodnemu domu. Za to veselico se je veliko trudil A. Valenčič, kateri je s svojo ženo sprožil idejo za plesno veselico v kornist SND v Detroitu. On je osebnostno izročil meni \$240. Vse priznanje in iskrena zahvala A. Valenčiču, njegovi družini in ostalim rojakom v Toledu, kateri so doprinesli svoj delež za našo narodno svetišče!

Prav tako so se zavzeli delničarji SDD na zapadni strani Detroita in privedli veselico ter ves prebitek v znesku \$261 (mogoče več) izročili SND. Predsednik SDD je osebnostno izročil denar odboru SND na delničarski seji dne 23. aprila. Tudi naši rojaki z zapadne strani so pokazali, da so zavedni in razumejo pomen vzajemnosti in narodnega bratstva. Predsednik Slovenskega delavskega doma je Frank Klančnik, kateri je sposoben mož. S tem je pokazal, da nadaljuje delo, katerega je pričel njegov pokojni oče.

Na delničarski seji 23. aprila, katera je bila zadnja pred otvoritvijo doma, smo se stari pionirji lahko prepričali, da našo delo ne bo umrlo, nego se nadaljevalo še z večjo živahnostjo. Bili smo navzoči, ko sta se predsednik SDD in predsednik SND stisnili roke in podala častno besedo pred navzočim, da bosta oboje skupaj složno delala za napredek in uspeh obeh narodnih domov v Detroitu. Oba, Frank Klančnik in Raymond Travnik, sta tukaj rojena Slovenca. Vse priznanje obema in tako naprej!

Veliko priznanje gre tudi gospodinjstvu odseku SDD, katerega članice so pokazale, da so zavedne Slovenke. One so se potrudile in kupile za nov SND moderne kotle za kuhanje kave, kateri stanejo lepo vsoto denarja. Te vrle žene so tudi obljubile, da bodo po svoji moči pomagale pri delu na otvoritvi, namreč pri banketu. To je lep dokaz, da v Detroitu sodelujemo drug z drugim.

Sedaj pa je potrebno, da spregovorim še nekaj besed o ženskem klubu SND. Težko je naj-

Bliža se veliki dan za detroitske Slovence

Detroit, Mich. — Najprvo moram javno povedati, da je uredništvo Prosvete točno objavljalo naša poročila o gradnji novega Slovenskega narodnega doma in slo na roke v vseh ozirih. To je ponoven dokaz, da nam je ta delavski list potreben in zelo koristen. Toda list ne pridobuje samo naših poročil, marveč prav tako iz drugih naselbin. Skozi list Prosveto smo Detroitčani seznanjali vslovensko javnost o našem delu, trudu, požrtvovanju in končno o našem velikem uspehu, namreč da je lep slovenski narodni dom končno izgrajen.

Apeliram na vse naše napredne rojake po vsej Ameriki, da agitirajo za naš dnevnik in povedo tistim, ki še niso naročeni nanj, kako je nam ta list potreben in koristen. V njem čitatelji domače in svetovne novice, poročila o delovanju našega naroda v raznih naselbinah, novice iz Jugoslavije in o naporih tamkajšnjega naroda pri gradnji socializma itd.

V dnevniku tudi izhajajo jako obširna in objektivna poročila Milana Medveška o novi Jugoslaviji. Ko bo Medvešek končal svoje poročilo, bo pa pričel objavljati Mirko Kuhel svoje vtise, ali pa morda že poprej. Pričakujemo, da bo tudi Kuhle-

varnosti" v vladi, zlasti v državnem departamentu. McCarthy je v svojih govornih skropi dobesedno "citiral" cele odstavke iz te Kampove brošure, ne da bi navedel vir. Senatni odsek naj bi posvetil v to gnezdo fašistične reakcije in Kajškovi pristavev. Bajje je Kajšek dal na razpolago tej svoji lobiji težke vsote denarja, da pritiska na kongres — denarja, ki ga je dobil v Washingtonu iz naših žepov. In ta denar je tudi v ozadju McCarthyjevih izbruhov.

Po 22 letih na obisku v rojstni domovini

Milan Medvešek

49. Korakal sem naprej. Kovčega bi najraje stran zagnal. V bližini Košakové gostilne sem opazil veliko stanovanjsko hišo, katera pa še ni zgrajena. Nisem hotel iti skozi središče mesta, ampak sem zavil po stranski ulici in skozi Florijanov trg. Ta del mesta je bil močno porušen, kakor tudi nekateri drugi deli. Ruševine so sicer pospravljene, toda še nobene nove zgradbe. Tam, kjer so stale nekoč hiše, so sedaj skladišča drv. Florijanov trg nudi žalosten pogled. Od kapiteljske cerkve doli proti glavnemu trgu je bilo porušenihi mnogo hiš, precej tudi na glavnem trgu. Vem, da bi se Novomeščanom za malo zdelo, če bi čitali te vrstice, toda name je naredilo mesto takoj slab vtis in videlo se mi je, da je na vseh stenah mesta napisano, da se prebivalstvo in oblasti nič kaj ne trudijo, da bi dale lepše lice doljenjski metropoli.

Ze sem bil na mostu. Nasproti mi je prišla neka ženska. Moje oči so hitro švignile po njenem obrazu. Spoznal sem jo, ona pa ne mene. Videla se mi je tako stara! Vojsna in njene strahote so mnogim razoralice lica, jih prezgodaj postarale!

Pri Windscherju sem zavil na levo proti Žabji vasi. Nasproti Windscherja je Gorjupičeva kovačnica. Iz nje se je slišal glas. Vzlic temu, da ga nisem slišal toliko let, sem vedel, da je glas Gorjupičevega Petra, kateri je zet Viktorja Klinca, poznanega Clevelandčana, kateri že več let živi v Tampi, Fla.

Moje roke so bile že vse trde in pot mi je lil raz čela tako rekoč v kurkih, a hotel sem naprej, da čimprej pridem domov. Končno sem le prišel v Žabjo vas! Pred podrti Žibertovo hišo, to je prav tam, kjer se odcepi od glavne ceste cesta na Karlovac, sta stali dve ženski. Ze sem šel mimo, ko reče mlajša: "Ali ni to Medveškov Milan?" Postavil sem kovčega na tla in stopil k njima. Spoznal sem ju. Knafečeva Mici (Sedaj Modiceva) in Zevnikova Micka. Stresli smo si roke. Knafečeva Mici ima brata Dorča v Beamsvillu, Ontario, Kanada, kateri je naročnik Prosvete.

Šel sem naprej. Na desni strani sem videl novo poslopje na Žnidaršičevem posestvu. Tudi ta domačija je bila delno porušena. Sedaj tu gospodari Kerne, ki je oženil Žnidaršičevo hčer Pepco. Najstarejši sin Žnidaršičeve družine živi v Indianapolisu, Ind., in je bil pred časom aktiven pri tamkajšnjem Slovenskem narodnem domu. V vojni pa je izgubil edinega sina, kar ga je tako potrla, da se je umaknil iz javnega življenja.

Ze sem šel mimo Kastelčevih ali "spodnjih Kovčevih", kjer so imeli mnogo let gostilno in kovačnico, sedaj pa še samo kovačnico. In nato sem zagledal našo hišo! Kako je to mogoče?! Še ni bilo dolgo, ko sem bil sredi velikega mesta Chicaga in sedaj kar nenkrat v domači vasi! Vse skupaj se mi je zdelo neresnično — sanje! Končno sem le prišel domov! Globoko sem zadihal, postavil kovčega na cesto in si obrisal mokro čelo in oči.

Naša hiša stoji med staro in novo cesto. Na dvorišču, ki leži ti besedi, ki bi povedale, kakor močno se trudijo te vrle žene, katere so prevzele veliko in težko nalogo, namreč opremo kuhinje, katera bo stala nekaj tisoč dolarjev. Prav tako so prevzele pod svojo oskrbo vse v zvezi z velikim banketom, tako da bodo goste dobro postreženi in zadovoljni. Da, naša slovenska dekleta in žene so pridne in požrtvovalne in imajo smisel za (Dalje na 3. strani.)

zi ob stari cesti, sem zagledal mojega očeta! Nekaj je pospremljal in bil zamišljen v delo, pa je morda ugibal, kdaj pridem. Ze sem bil čisto blizu, a me n opazil. Nenadoma sem opazil, da se je neka ženska postavila hitro sklonila iz kuhinje na "gang" in nekaj potegnila notri. Spoznal sem jo — bila je moja mati. Očitno me je ona zagledala skozi okno, dočim me oče še vedno ni videl.

Prišel sem že čisto blizu, ko me je oče zagledal. Pozdravil me je čisto skromno in v zadregi, kakor vedno, nato pa me je že pričel nalahko oštevat, zakaj vendar nisem pravilno poročil, kdaj pridem, da bi me prišli počakati na postajo. Vse je bilo izrečeno dobrohotno, narkar mi je dejal, naj pojdem "gor", da me mama čaka. In stekel sem gori po stopnjicah k materi. Ne da bi se zavedal, sem jo objel in poljubil.

Ko sva prišla k sebi, je dejala: "Ne bi te spoznala, če bi te srečala na cesti," kmalu nato pa je pristavila, da zglebam prav tak kot sem.

"Lačen si, počakaj ti bom takoj pripravila." Odgovoril sem ji, da nisem lačen in naj se nikar ne trudi, v resnici pa nisem zavžil ničesar že osem ur. Sicer pa v resnici nisem bil prav nič lačen. In nato me je tudi ona pričela "karati", zakaj nisem pravilno obvestil o mojem prehodu, da bi me prišli počakati na postajo.

Mati je pričela pripravljati jela: svinjska jetra in krvave klobase, katere sem vedno imel fako rad. Pred nekaj tedni so namreč doma zaklali dva prašiča nad 100 kilogramov težka. Nekaj sem dejal, a mati me ni razumela in vprašala s "prosim?". Moja mati izhaja iz pristno kmečkega rodu od Kostonjevice na Dolenskem, zato se pri nas nismo nikdar po gosposko "prosim!", ko pa je sedaj dejala "prosim!", sem vedel, da se še ne počuti čisto domačega z menoj. Toda to je bilo samo trenutno in že sem ji bil zanj zopet tisti sin, o katerem je večkrat dejala, kadar je bila seveda jezna name, da ji prizadenem več hudega kot vsi ostali, kljub temu pa sva bila zelo navezana drug na drugega in ko sem bil že več let v tujini, mi je večkrat pisala, da se še vedno zmoti in kliče Milana h kosilu.

Prav tedaj je ribala sobe nekaj mlajša ženska. Mater sem vprašal, kdo je. "Sekulova Kristina", je odgovorila. Takoj sem jo spoznal. Povedala mi je, da je v Ameriki tudi njen brat John, a se ni že dolgo časa javil. Zanj se je oglašil iz mesta Paw-Paw, Mich. Kristina je izročila zanj pozdrave in ga prosila, da bi se javil.

Z bratom Dolfitom sva bila največ skupaj, namreč v Beogradu. Dan pred mojim odhodom iz Beograda v Zagreb je on odpotoval "službeno" na Gorjensk. Pri stari materi in očetu je Mirkov sin Ljubo. Nisem ga še videl, ker je bil še v šoli. Nenadoma pa je planil v hišo z nadostnim naznanilom: "Stara mama! Stric Dolfi in teta Anica! Fant je kar obstal, ko je zagledal "tujega" človeka v hiši. Tedaj pa sta že vstopila brat Dolfi in sestra Anica. Končno sem vse srečal! Sestro Anico najzadnje. Ona je edina sestra v naši družini in rojena najzadnje. "Naš Milan! Milan!" je Anica vzlikala in me objemala. Ženske se znajo ob takih trenutkih vse bolj sprostiti kot možje. Jaz pa sem intenzivno prisliškoval njenemu glasu, kateri je bil zame popolnoma tuj, kot da ga nisem še nikdar slišal. Temu se ni čuditi. Ko sem odšel v Ameriko, je bila deklica, ki je hodila v drugo gimnazijo, sedaj pa je odrasla poročena žena. (Dalje prihodnjič)

Sramota Amerike

Če bi prišel človek z Marsa danes v Ameriko, zlasti v Washington, bi se gotovo čudil do skrajnosti, zmajeval z glavo in deklariral: Nekaj nepojmljivega... nekaj nepojmljivega... kakšni ljudje so to — ali so znoreli?... Ta vaš svet je velikanski Babilon, ki naglo drvi k prepadu, v nov požar, vaši senatorji in kongresniki in državniki, vaš tisk in radio pa se pečajo s čudnimi političnimi preiskavami, rdečimi strašili in lovenjem coprnice in se obnašajo kakor v norišnici. In zakaj pravite temu, kar počenajate, demokracija? Pri nas pojmujejo besedo "demokracija" drugače nego v vaši ogromni, industrijsko bogati in mogočni deželi. Imate res vse pogoje, da bi v vaši deželi lahko vladala sreča in blagostanje in zadovoljnost in vendar... in vendar je v vašem javnem življenju opaziti tako malo sreče in zadovoljstva. Kaj je narobe z vami Zemljani, zlasti z vami Američani? Kaj je narobe z vašo toliko opevano "krščansko" civilizacijo?

Vse to bi človeku z Marsa lahko vrelo po glavi, ako bi imel priliko, da bi opazoval naše sodobno politično življenje, ki se izživlja v nepojmljivih izbruhih in gonjah in šarlatanstvu, ki ga uganjajo v Washingtonu na pobudo raznih McCarthyjev tako zvani "ljudski poslanci" in drugi visoki vladni uradniki.

Afera, katero so spravili na površje razni McCarthyji, Bridgesi, Tafti in drugi, se vleče že tedne in tedne in temu šarlatanstvu še ni videti konca. Zadnja leta smo bili priča številnim gonjam, strašitom in lovenju coprnice s strani neameriškega in raznih drugih kongresnih odborov. Toda to šarlatanstvo, ki ga je spravil na površje notorični senator McCarthy in kateremu drugi pridno prilivajo, zlasti pa "svobodni" kapitalistični tisk — ta afera pa presega vse meje in je faktično podobna politični blaznosti. Količak pametnemu človeku se stedi in gleda zaskrbljen v bodočnost. Dežela, ki se ukvarja s takim šarlatanstvom, mora biti moralno bolna do dna. Če bi ne bila, bi se s takimi farsami in tragikomedijami ne ukvarjala.

Glavno krivdo za to tragikomedijo in šarlatanstvo nosi senzacijski lačni kapitalistični tisk, ki dan za dnem polni kolone z McCarthyjevimi neosnovanimi izbruhi in šmirom. Če bi mu žoltitisk ne posvečal pozornosti, marveč ga ignoriral, kakor na primer ignorira one redke senatorje in kongresnike, ki včasih napravijo kak v resnici pomemben govor o resnično perečih problemih, od katerih je odvisev svetovni mir ali vojna, bi bil McCarthy že davno utihnil in tudi senat bi se ne pečal z njegovimi skrajno neosnovanimi in neodgovornimi obdolžitvami, da je državni departament natrpan s komunisti in ruskimi špiuni.

V pričo delovanja FBI in vladnih "lojalnostnih" preiskav, katerim je kakor v srednjem veku podvržen vsak vladni uslužbenec, od najnižjega pometaća do najvišjega uradnika, bi bilo lahko jasno tudi najbolj bedastim in duševno omejenim kongresnikom in senatorjem — teh se žal ne manjka v Washingtonu! — da je državni departament prav toliko pod vplivom "komunizma" ali komunistov kakor je Moskva pod vplivom izpovednikov kapitalizma. Za ugotovitev tega ni potrebna nikakšna preiskava, ne kongresna ne privatna. Mrzla vojna je dovolj zgovorna priča, da so v državnem departamentu ne samo sami antikomunisti, marveč slepi izpovedniki kapitalizma in tako zvane kapitalistične "demokracije". To besedo stavimo v strešce, ker kapitalizem ni bil še nikdar in tudi nikdar ne bo izpovednik demokracije. Njegovo svojstvo je monopolizem, gospodarski anarhizem, imperializem in v skrajni potrebi tudi fašizem. In prav to svojstvo kapitalizma je danes tudi v ozadju teh coprnških gonj, farsnih političnih preiskav in mcarthyjevskih divjanj.

Kar bi bilo v resnici potrebno in da kar bi tudi prišlo, če bi bilo v senatu količak treznosti, bi bila preiskava proti senatorju McCarthyju in tistim silam, ki stoje za njim, odnosno katerih oproda je on. In on je oproda in golo orodje raznih fašističnih elementov ter tako zvane Čiang Kajškove kitajske lobije v Washingtonu. To danes ni nobena več tajnost. To tajnost je prvi odkril George Selde, izdajatelj tedenskega buletina "In Fact", ki je v izdaji z dne 17. aprila objavil obširno analizo, navedel imena in gola dejstva. Slični material so potem iztaknili v Washingtonu in objavili nekateri drugi časnikarji.

Senator Tydings, ki načeluje tej McCarthyjevi čarovniški preiskavi, bi deželi in resnici boljše storil, če bi uvedel preiskavo proti tako zvani kitajski lobiji, ki je v resnici v ozadju vse McCarthyjeve notoričnosti. On je le njena oproda. Načelnik te lobije je bil do zadnjih par tednov William Goodwyn, vodja tako zvane "Krščanske fronte" in ustanovitelj (leta 1941) fašistične "ameriške kamnite stranke". Goodwyn je od lobije prejemal \$32,500 na leto, odnosno \$65,000 za dve leti. Kongresnike in senatorje je lovil v svojo mrežo in na stran gnilega Čiang Kajškovega režima s prirejanjem gostij v Washingtonu. Za McCarthyja je v nekem razkošnem hotelu najel tudi sobo, v kateri je imel svoj "urad". Naloga te lobije je bila in je še, da dobi čim več milijonov od kongresa za Kajškov režim, ki ima zdaj v posesti le še Formozo in nekaj drugih kitajskih otokov.

Poleg Goodwyna za kulisami sodeluje z McCarthyjem večja skupina coughlinistov, antisemitov, "krščanskih frontarjev" in drugih "free enterprizerskih" elementov, ki so pod Kajškom imeli bogate trgovske koncesije na Kitajskem. Eden teh je Alfred Kohlberg, newyorški milijonar in poklicni antirdečkar. Svoje bogastvo si je zgradil z uvozno trgovino iz Kitajske. Kohlbergu gre za to trgovino, ki mu je na leto prinašala 1,500,000. On je menda glavni toda ne edini steber kitajske lobije, katera si na vse kriplice prizadeva, da bi Ameriko ne priznala nove revolucionarne kitajske vlade.

Toda McCarthy ima še celo verigo drugih svetovalcev in pomočnikov. Eden teh je znani antisemitični in nacistični propagandist Joseph Kamp, ki je nedavno spisal pamflet o "komunistični ne-

Glasovi iz naših naselbin

(Nadaljevanje z 2. strani)
skupnost. Zenske so tudi dobile mnogo glasov od raznih trgovcev in pa pozdravne čestitke za spominsko knjigo.
Potrebno je tudi, da spregovorim nekaj besed o gospodarskem odseku, kateri se trudi, da bo dom opremljen s potrebnimi pohištvo in drugo opremo za otvorenost. Na čelu gospodarskega odbora je John Adamski, kateri skrbno nadzoruje, da bo delo točno in dobro izvršeno. John je že več tednov od jutraj do večera na delu v novem SND. Delo vrši jako previdno in skrbno brez plačila. Res, vsi ti naši dobri rojaki veliko žrtvujejo za našo novo narodno zgradbo. Seveda, brez kritike ne bo, kajti nemogoče je ustreči vsem. U-pam, da se tega naši funkcionarji pri SND zavedajo in da ne bodo vzeli preveč resno, če bi kdo kakšno stvar neodgovorno kritiziral.

Da naš narod po drugih naselebinah čita dnevnik Prosveta, je dokaz, ker smo prejeli po naših objavah v tem listu razne prispevke za dom iz raznih oddaljenih naselebin. Pomoč smo prejeli iz Kalifornije, Wisconsin, Illinois, Pennsylvanije, O-hia, Montane in od drugih. V imenu SND se najlepše zahvaljujem vsem tem rojakom, kateri so se tako požrtvovalno odzvali na naš apel. Posebno priznanje pa gre trgovcema Albertu Maiselu in Johnu Vihteliču, katera sta podarili novo pralni stroj. Veliko priznanje gre tudi A. Grumu ml., kateri je podaril skoraj zastoj skoraj popolnoma novo baro. Enaka hvala vsem našim drugim trgovcem, društvom in posameznim družinam za oglašje in čestitke, prav tako vsem onim, ki so naredili veliko dela v kuhinji in na odru. Dalej gre priznanje našim pevcem, igralcem, režiserju in ostalim voditeljem.
Vsakdo, kdor se želi udeležiti otvoritve glavnih vrat SND, naj pride 12. maja točno ob 6. uri zvečer pred stari SND, kjer bo zbirališče, od tu pa povorka v novi dom.
Na koncu pa naj omenim, da sem sigurno kaj izpustil, toda tudi jaz delam napače, zato mi oprostite.

Anton Jurca

O koncertu pevskega zbora Zarja

Cleveland. — V nedeljo 16. aprila je podal zbor Zarja svoj pomladanski koncert v Slovenskem narodnem domu na St. Clair ave. To pot je gostovala pri Zarji miss Josephine Klun iz Pittsburgha, Pa., ki je poznana sopranistka in je pred tremi leti nastopila na dnevu SNPJ v Clevelandu.
Zbor ni po številu močan, a kljub temu so bile vse točke podane uspešno. Najbolj so se v zboru odlikovali s Košatovo pesmijo "Vrbsko jezero" in "Piknik v gozdu", potem s šopom partizanskih pesmi in ob zaključku "Oj, mili dom". Moški zbor je zapel Sattnerjevo "Pogled v nedolžno oko" in v ženskem zboru pa Simontijev "Pomlad"; v kvartetu Albert Fatur, Andy Turkman, Frank Elersich in Frank Kokal so zapeli F. Gerbičovo "Pastirček" in "Z veseljem srcem voščim", v duetu Sophie Elersich in Alice Tekavec "Home Coming" (J. Whitney) in narodno "Treba ni", Josephine Turk in Tony Perušek "Mati piše" in koroško narodno "Da b' biva liepa ura", Jennie Fatur in Frank Kokal "Tam, kjer beli so znenižki" (I. Kiferle) in "Jagerček mlad", solo je zapel zborov basist Frank Kokek v V. Vilharjevo "Tebi le se glasi" in v živžgu je žrgoleče podal Joseph Tekavec pesmico I. Zormanovo "Oj, večer je že" in Pozellerjevo "Majnikova".
Nato je nastopila Josephine Klunova, ki je zapela več klasičnih in narodnih pesmi in pri klavirju njena pianistka Mrs. Lucyk. Pevka Josephine Klun poseduje lep dramatičen sopran, močan glas in očarljiv gestualni nastop z globoko precizno interpretacijo pesmi. Zapela je z vprilsiljenim čutom Tomcovo "Tam kjer teče bistra Zila", Leharjevo "Vilja", "Ko lani sem tam mimo šel," priredil A. Schu-

bel, R a s b a c h — Kilmerjevo "Trees", Schumanovo "Dedication", Mozartovo "Voi Che Sapete", Warejevo "This Day Is Mine", Behrendovo "Bon Jour, Ma Belle", odlomek iz opere Mignon "Connaître Le Pays", iz opere Carmen "Seguedille" in nato slovensko Hubatovo "Gorčez jezero", Kozinovo "Sanje", I. Zormanov "Tulipan" in v zaključni pesmi "Oj, mili dom" je v zboru slovesno pela solo.
Josephine je takoj ob prvi pesmi osvojila srca navzočih, ki so ji ponovno in ponovno navdušeno aplavdirali. Očividno je, da se je resno zavzela za pevsko karijero in so velike možnosti, da bo uspela in to ji želimo vsi, ki smo jo slišali peti na koncertu Zarje.
Prav dvršeno je podala na klavir Mrs. Lucyk "Polonaise in A Flat Major" (Chopin), Seeböckovo "Minuet A L'Antico" in Liadov "The Music Box". Mrs. Lucyk je spremljala Klunovo,

Edwin Poljšak in Sally Strumbel pa zbor in pevce Zarje. Dirigiral je zborov pevovodja Joseph V. Krabec.

Louis Kaferle

"Trije vaški svetniki" na odru SND v La Sallu

La Salle, Ill. — "Trije vaški svetniki" bodo priromali v La Salle v nedeljo, 21. maja, in bodo uganjali komedije na odru SND.
Čikaški igralci bodo gostovali za krožek 15 Progresivnih Slovencev. Teh "svetnikov" lansko leto nisem mogla iti pogledat v Chicago, ker sem bila bolna, toda oni, ki so videli to igro, so mi povedali, da je bilo smešno na kose.
Vabimo vse rojake in rojakinje iz bližnjih in daljnih naselebin. Po programu bomo imeli domačo zabavo v spodnjih prostorih.

Caroline Hrovat

35 LET AMERIŠKEGA DRUŽINSKEGA KOLEDARJA

V slovenskem književnem mesečniku "Nova Obzorja", številka 3, letnik 3, je bil objavljen daljši bibliografski članek Cvetka A. Kristana o Ameriškem družinskem koledarju. Članek tu v celoti ponatisnjujemo:
Ameriški Slovenci imajo precej razširjen periodični tisk. Poleg dnevnikov, tednikov in mesečnikov imajo tudi štiri koledarje, in sicer: Ameriški družinski koledar, Slovensko-ameriški koledar, Koledar "Ave Maria" in Baragovo pratiko.
Slovensko-ameriški koledar je izhajal v založbi slovenskega dnevnika "Glas Naroda" v New Yorku od 1894 do 1942. Izšlo je torej 47 letnikov tega koledarja.
Koledar "Ave Maria" izhaja v Lemontu, Ill., od leta 1913 ter ga izdajajo slovenski frančiškani. Ima večina versko vsebino; njegovi glavni sodrujniki so duhovniki in redovniki.
Baragova pratika pa izhaja od leta 1940 v založbi Tiskovne družbe "Edinost" ("Amerikanski Slovenec") v Chicagu, Ill., in je prav tako konservativno verskega značaja.
Najneprednejši je "Ameriški družinski koledar," ki je izšel za leto 1949 kot petinadeseti letnik in o katerem naj sledi za ta jubilej najizčrpnije poročilo.
Ameriški družinski koledar (odslej ADK) je med vsemi zgoraj navedenimi koledarji najbolj koledarski in je v tej težnji napredoval že tako daleč, da je v svojem zadnjem letniku natisnil koledarski del na zadnjih straneh ter predstavlja dejansko zbornik publicističnega, esejističnega in memoarskega dela (beletrističnega) ameriških naprednih Slovencev. Obenem pa stalno objavlja tudi prispevke naprednih slovenskih književnikov in javnih delavcev iz stare domovine.
ADK izdaja Jugoslovanska delavska tiskovna družba ("Proletarec") v Chicagu, Ill., ki se je v vseh 35 letih trudila zbrati v njem prispevke, s katerimi naj bi se razširilo duševno in politično obzorje ameriških Slovencev sploh in naprednih med njimi še posebej.
Že leta 1905 je bil napravljen prvi poskus za izdajo koledarja, ki bi bil namenjen naprednemu slovenskemu delavcu v Ameriki, in res je izšel v založbi "Glasa Svobode" Slovenski delavski koledar za leto 1905, ki ga je uredil znani ameriški delavski novinar Jože Zavertnik. Poskus se tedaj ni obnesel in ta letnik je ostal v tej založbi edini.
Toda misel na ustanovitev delavskega koledarja je v Zedinjenih državah oživila znova leta 1911, ko naj bi tak koledar izšel pod okriljem Jugoslovanske delavske tiskovne družbe v Chicagu, ki izdaja že od leta 1906 znani ameriški slovenski socialistični tednik "Proletarec". Tudi leta 1912 so mislili na to. Ko pa je pričela splošna delavska zveza "Vzajemnost" za Kranjsko v Ljubljani pripravljati izdajo svojega Družinskega koledarja za leto 1913, so se ameriški napredni slovenski delavci priključili teakciji, poslali so zanj več prispevkov in celo nekaj glasov ter naročili 1.000 izvodov tega kole-

darja. Dasi je koledar prišel v Ameriko sorazmerno pozno—še le koncem februarja 1913—je bil takoj razprodan.
Zaradi prekasne pošiljke koledarja iz Ljubljane in pa, ker niso dobili toliko izvodov, kakor so želeli in potrebovali, je sklenila Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicagu izdati za naslednje leto lasten koledar v 2.000 izvodih. Toda na ponudbo "Vzajemnosti", ki je zagotovila pravočasen izid kakor tudi zadostno visoko naklado, so ameriški Slovenci opustili lastno izdajo in se pridružili skupni akciji. Ker pa je bila "Vzajemnost" kmalu nato zaradi znanega Cankarjevega predavanja od avstrijskih oblasti razpuščena, ni izšel koledar niti v Ljubljani niti v Chicagu.
Izbruhnila je prva svetovna vojna, stiki s staro domovino so bili popolnoma pretrgani in sklenjeno je bilo, da izide prvi letnik samostojnega koledarja za leto 1915. Ta koledar je dejansko izšel na 192 straneh, v 3.000 izvodih in pod uredništvom Ivana Molka. V uvodnem članku tega prvega letnika, naslovljenem "Sodrugom in prijateljem," citamo sledeče zaključne besede:
"Pojdí po širni Ameriki, naš prvi koledar, naš novi oznanjevalec proletarske zavesti in pridobi čimveč novih bojnikov za pravično delavsko stvar! Pojdí od hiše do hiše, koder stanuje slovenski delavski trpin in dramí ga, vzbudi ga, navduši ga!"
Drugi letnik za leto 1916 je izšel že v 4.000 izvodih na 240 straneh. Polagoma se je koledar uveljavil in vršil nalogo, ki mu je bila dana ob rojstvu.
Tako je ADK izhajal redno vseh 35 let brez presledkov in to kljub vsem vojnem, gospodarskim krizam in letom, ki so bila in so spet v Ameriki zelo neugodna za razširjanje delavskega tiska, ko mu stavlajo—če je le količkaj napreden—od državnih, nazadnjaških in vseh mogočih strani različne ovire ter mu mečejo vsakojaka polena na pot. Ameriški napredni Slovenci so poleg dnevnika "Prosvete," tednika "Proletarca" in knjižnice Prosvetne matice vzdržali tudi svoj Ameriški družinski koledar, ki tvori med njimi poleg duševnega dviganja tudi trdno organizacijsko vez, ki so nanjo ameriški napredni Slovenci lahko ponosni.
V 35 letih je izšlo 35 letnikov ADK na finem papirju, vsi vezani v celo platno in zadnja desetletja redno na 240 straneh (vševstej oglašje). Tako tvori tak komplet ADK skupno približno 7.700 strani, brez koledarskih in oglašnih pa približno 7.000 strani raznega leposlovnega, esejističnega, publicističnega in memoarskega gradiva s številnimi ilustracijami in reprodukcijami umetniških del. Vse to vsekakor predstavlja velik prispevek k napredni vzgoji ameriških Slo-

cev, ki je—lahko rečemo—marksistična.

Uredniki ADK so bili: od 1915 do 1916 Ivan Molek, od 1917 do 1920 Etbin Kristan, od 1921 dalje ga ureja Frank Zaitz.
ADK je bil pred drugo svetovno vojno pri nas precej znan. Prihajal je v Slovenijo v mnogih izvodih in mnoge delavske knjižnice so ga imele naročene. V letih 1941 do 1949 pa je bolj redek in menim, da zaradi tega ne bo odveč, če malo pregledamo glavno vsebino teh zadnjih devetih letnikov, ker be mamsikoga zanimaj razvoj Slovencev. Prikaz sem razdelil na razne panoge prispevkov in bom v njih navedel ali glavne sodrujnike ali pa najznačilnejše in najzanimivejše prispevke obojnih članke, ki bodo lahko služili kot gradivo pri raznem publicističnem, literarnem ali znanstvenem delu. V oklepajih navajam letnik ADK, v katerem je bil navedeni prispevek objavljen.
Če pričnem z leposlovjem, si bomo ogledali predvsem pripovedništvo; tu najdemo kot glavne sodrujnike Etbina Kristana Jakoba in Katko Zupančič ter Antona Slabeta.
Etbin Kristan je objavil v teh letnikih sledeče prispevke: povesti obojnih novele: "Pavlova kmetija" (1942, strani 108-129) "Hudobežnikova povest" (1944, strani 151-191), "Major Herbert Edler von Hartfausten je bil filozof" (1946, strani 65 do 112) in "Zatajena vest" (1948, strani 27 do 52) ter dramo "Za novi svet" (1949, strani 52 do 91). O slednji je poročal že tudi "Novi svet" v 10. številki leta 1949. Vsi Kristanovi prispevki so ali socialnega značaja ali pa obravnavajo dogodke na Slovenskem med narodnoosvobodilno vojno.
Jakob Zupančič (piše tudi pod psevdonimom Janko Zega), Katka Zupančič in Anton Slabe imajo v vseh letnikih svoje črtice in kratke povesti iz življenja ameriških Slovencev, delno pa tudi še iz življenja pred izselitvijo. Med ostalimi sodrujniki iz Amerike, ki so v teh letnikih ADK objavili leposlovne prispevke, so zastopani z večjimi prispevki Frank Chesen, Frank S. Tauchar, A. Shular, I. Molek in John Zigman, s po enim prispevkom pa Zvonka A. Novak, Milan Medvešek, Louis Beniger, Frank Kerže, Leo Zakrajšek, Albina A. Furlan, A. Vidrih, Anton Zaitz, John Shular ter Mary Omahen-Mohar.
Od naših znanih pripovednikov so objavljeni prispevki sledečih avtorjev: Ivana Cankarja Toneta Seliškarja, Ivana Vuka Antona Ingoliča, Milana Puglja, Juša Kozaka, Jožeta Kranjca, Ludvika Mrzela in drugih. Med prevodi omenjam črtice Maksima Gorkega, Ilje Ehrenburga in Branislava Nušića.
Pesniški prispevki so v vseh letnikih ADK številni. Med ameriški avtorji navajam Katko Zupančič in Franka Zaitza med našimi "starokrajškimi" pa so objavljene številne pesmi Oto na Zupančiča, Alojza Gradnika, Mileta Klopčiča, Srečka Kosovega, Frana Albrehta, Ivana Albrehta, Albina Čebularja, Bora Kajuha, Toneta Mačka, Antona Debeljaka in še mnogo drugih zlasti mlajših pesnikov. Od prevodov opozarjam na Klopčičeve prevode Heineja (1942) in Ernesta Tollerja kakor tudi na prevode pesmi H. W. Longfellowa (prevod Griše Koritnika (1941, 1944) ter Marije Djordjevič v prevodu Mirka Kuhlja (1949).
Od člankov o literaturi in umetnosti omenjam najzanimivejše prispevke: Louis Beniger piše o znanem ameriškem slovenskem slikarju H. G. Prushecku (191, s šestimi reprodukcijami njegovih slik, o znanem ameriškem pesniku Carlu Sandburgu (1943) ter o dveh pomembnih obletnicah (Jurčič in Gregorčič (1945). Katka Zupančičeva se spominja pesnika Albina Čebularja (1942). Od Josipa Vidmarja je objavljen esej "Pregled moderne slovenske literature" (1945) kot prevod Vidmarjevega istoimenskega esesja, ki je izšel leta 1928 v londonski reviji "Slavonic Review", ima daljši uvod Mirka Kuhlja.
Dalje so objavljeni članki: o Josipu Bogdanoviču, slikarske mu samouku (1942), članek "Ivan Cankar — Tržačanom leta 1901 in 1918" (1948) ter izčrpniki iz Cankarjevih del (1949). Pomemben je tudi prikaz Mileta Klopčiča o avstrijskem delavskem pesniku Alfonzu Petzoldu

pod nazivom "Alfonz Petzold, njegovo življenje in pesmi" (1943). Omenjam še tudi članek o stoletnici drugega slovenskega lista (I. M.—1942) ter Zvonka A. Novaka o časnkarstvu (1942).

Kot bibliografsko gradivo za tisk ameriških Slovencev bodo služili sledeči članki: Ivan Molek: Petdesetletnica slovenskega časnkarstva v Ameriki (1941), Slovenski časniki in revije v Ameriki (1941); Charles Pogorelec: Prosvetna matica JSZ in njegovo delo (1942); Joseph Chesarek: Začetek in konec slovenskega lista v Calumetu, Mich. (1944); Frank Zaitz: 30 let Ameriškega družinskega koledarja in sodrujniki ADK (1944) ter 40-letnica "Proletarca" (1945). Poleg tega so bibliografsko zanimivi Zaitzevi pregledi "Slovensko časopisje v Ameriki" (1941, 12, 43, 44, 45, 46, 47 in 48), "Slovenski koledarji (1941-1946) ter 'Slovenske tiskarne v Ameriki' (1942-1945).

Kot gradivo za zgodovinarja o življenju ameriških Slovencev zaslužijo omembo članki, ki opisujejo življenje in zgodovino njih naselevanje in javnega udejstvovanja, kakor na primer: članki Josipa Chesareka: Spomin na stavko rudarjev v Michiganu (1941), Vojaška sola v West Pointu (1942), Kako so na Calumetu zidali župnišče (1941), Bojati trgovca Peter Ruppe (1945), Podjetna brata Janez in Jože Vertin (1946); dalje Antona Garena: Kaj smo priseljenici v Ameriki (1941), Nekaj spominov (1946) in Nekoliko nekrologa V. Cankarju (1949).

Anton Shular je objavil članka "Iz zgodovine naših ljudi v Kansasu (1941) in "Naša dvorana v Frontenacu" (1944). Vincent Cankar poroča o delu ZOJSA in SANSa v članku "Naše simpatije in delo za staro domovino" (1947) in "Kako rešujemo staro domovino" (1944); Erarem Gorshe o slovenskem na-

rodnem muzeju v Ameriki (1945) in o 30-letnici dramskega društva "Ivan Cankar" v Clevelandu (1949), dočim objavlja Janko N. Rogelj članka "Koliko nas je" (1946) ter "Slovenska narodna čitalnica v Clevelandu ob 40-letnici" (1947).

Poleg tega pišejo še Zvonko A. Novak o 50-letnici premogarske unije United Mine Workers of America (1941), Louis Kaferle o zgodovini Cankarjeve ustanove (1944), Jožko Ovén o slovenskih naselebinah v Mehiki (1945), dr. F. J. Kern o poti iz ljubljanskega Alojzijevešča v St. Paulsko semenišče (1945), Frank Zaitz o SANSu in JPO-SSu (1945), ter o zborih JSZ in Prosvetne matice (1942), Joseph Snoy o naselebin Bridgeport v vzhodnem Ohio (1945) Albina L. Furlan pa o 25-letnici slovenske zadruga v Waukeganu (1946). V koledarskem delu je tudi več pregledov slovenskih šol in župnij v Ameriki.

O fraternalizmu, pod katerim je razumeti samopomočne bratske podpore jednote, ki nado-meščajo obvezno državno socialno zavarovanje, razpravljajo sledeči članki: Matha Petrovič: "Ameriški fraternalizem" (1941) in "Demokracija in fraternalizem" (1942); Ivana Molka: "Steddesetletnica slovenskega fraternalizma" (1942), Mirka Kuhlja: "Evolucija bratskega zavarovanja (1944), Freda A. Vidra: "Socialno zavarovanje" (1945) in "Nekaj važnih podatkov o naših podpornih organizacijah" (1947) ter Janka N. Roglja "Petdesetletnica Ameriške bratske zveze" (1949).
Spomini iz stare domovine so v člankih Johna Gorška "Bilo je pred 50 leti" (o početku delavskega gibanja v Zagorju — (1946), Franca Puncarja "Prvič po stavki" (1948) in "Spomini na Antona Aškercu" (1948) ter Joska Ovna "Prva tri leta" (1946). Vsi koledarji imajo zbelo mno-

go ilustracij, tako reprodukcij umetniških del kakor tudi raznih pokrajinskih, skupinskih in drugih fotografij obojnih slik raznih vodilnih osebnosti iz javnega, književnega in delavskega gibanja. Iz skupine upodablajoče umetnosti objavljajo svoje slike sledeči ameriško-slovenski obojnih jugoslovanski avtorji: Katka Zupančič, H. G. Prusheck, Stanley Zele in Josip Bogdanovič. Od naših starokrajških upodablajočih umetnikov pa so objavljena dela sledečih: Ivana Čarga (1941), I. Groharja (1949), Alenke Gerlovič (1947), Božidara Jakca (1943, 45, 48), Borisa Kalina (1948-49), Ivana Kosa (1941), Franceta Kralja (1942), Petra Lobode (1944), Franceta Miheliča (1948, 46, 47), Nika Pirnata (1943), Maksima Sedeja (1942-45), Jurij Šubica (1943), Draga Vidmarja (1942-45) in drugih umetnikov starega in novega sveta.

V zadnjih letnikih ADK (zlasti od 1946 do 1948) je tudi mnogo člankov, ki opisujejo ali na leposlovni ali na memoarski način narodnoosvobodilno vojno in pa razvoj nove Jugoslavije po njej. Te prispevke so napisali med drugimi tudi sledeči avtorji: France Borko, Grabeljšek-Gaber, Juš Kozak, Miško Kranjec, Cvetko Kristan, Cene Logar, B. Magajna, Fr. Malenišek, Josip Ribičič, Rado Simoniti, Marija Sirca, Maks Snuderl, Sergej Vošnjak in Vitomil Zupan. S temi članki se seznanjajo ameriški Slovenci z novo stvarnostjo v stari domovini.

Iz celotnega pregleda razvoja ADK in vsebine njegovih zadnjih devetih letnikov vidimo, da vrši Ameriški družinski koledar v veliki meri svojo častno nalogo, ki jo je sprejel od svojih ustanoviteljev ob rojstvu, in sicer, da naj bo oznanjevalec proletarske zavesti ter da naj dra-

(Dalje na 4. strani.)

It's better because it's **ELECTRIC**

New outside...new inside...the 1950 FRIGIDAIRE Electric Ranges!

Small size...big capacity **\$169⁷⁵**
priced at a low

Tu je, popolnoma nova čudovita Frigidaire's slavni Radian-cevni podeja električnih štedilnikov. Ta Frigidaire model vam daje možnost kuhanja za največjo družino... je perfektna velikost za malo kuhinjo... samo 30" širok! Nova hranilna velika peč, dovolj velika za šest pajev... je močno izolirana na vseh straneh, da drži hladnoto.

Pazite na lepo postransko ospredje... za življenjsko dobo porcelansko izdelan... udobni privijači in mnogo drugih udobnosti na tem novem Frigidaire Električnem štedilniku.

Instalacija stane samo \$20 v večini 1-2- in 3-družinskih rezidenčnih poslopih v Chicagu.

COMMONWEALTH EDISON COMPANY

See the new 1950 Frigidaire Electric Ranges today at any of these Edison stores

4749 North Western Avenue	2733 North Milwaukee Avenue	852 West 63rd Street
4833 West Irving Park Road	4231 West Madison Street	9025 South Commercial Avenue
3138 North Lincoln Avenue	3226 West 26th Street	11046 So. Michigan Avenue
	424 East 47th Street	

or call **RDolph 6-1234**
Your local dealer offers equally outstanding electric range values

BORBA NA TUJIH TLEH

EVROPSKI POTOPIS
PREŽIHOV VORANC

(Nadaljevanje)

To je bila torej moja idealna vrtnarija. Ker sem bil novinec, seveda nisem vedel, da spada to delo k vrtnarskem opravilu in da ga morajo vsi vrtnarji-začetniki najprej opravljati. Šele od tukaj napredujejo k delu na vrtni in v toplih gredah. Stvar je bila torej popolnoma normalna. Takrat vsega tega nisem vedel in zato sem bil seveda po svoje silno nesrečen. Ali pomagati se ni dalo, bil sem že vprežen.

Do budnice smo izpraznili vse greznice, potem smo šli po kavo v kuhinjo. Toda v kuhinjo nismo smeli vstopiti, ker nismo bili za med ljudi. Čeber s kavo so nam kuharji postavili ven za zid. V kavi je bil rum. To je bilo sila privlačno. Če je hotel kateri izmed nas vdreti v kuhinjo, so kuharji tiščali vrata od znotraj in vpili, ko da gori.

Po kavi smo se vrnili k delu. Takrat so bile greznice zopet napolnjene. Toda zdaj vožnja ni bila tako enostavna. Prvič je pritiskala že vročina in smrad je bil mnogo neznošnejši kakor zgodaj v hladnih jutranjih urah. Drugič je bila vsa kaznilnica na nogah in po vseh poteh so hodili ljudje, ki so vpili na nas.

Na njive smo imeli svojo direktno pot. Toda po kavi je tam stražnik pazil na jetnike, ki so nekaj delali. Ko smo se z našo vprego bližali tej skupini, je paznik od daleč začel vpiti na nas:

"Toda ne smete. Pojdite tam okrog, sicer bom streljal!"

In res je nameril puško na nas. Jetniki so se nam režali, mi pa smo morali ubogati in voziti greznico po velikem ovinku, da smo prišli do njiv. Pri vratih skozi zid je bilo najboljši zanimivo. Tam je bila vedno straža in kdor je hotel skozi, je moral imeti dovoljenje od samega ravnatelja. Ko smo se pa mi bližali vratom, jih je stražnik že davno prej odprl in izginil daleč za zid. Do devetih smo opravili vožnjo, potem smo morali razvlati gnojnico po njivah in gredah, ki so jih prekopavali. To je bilo tisto zalivanje, ki sem ga tako željno opazoval skozi okno preiskovalnega zapora.

Tovariši so se mi celo dopoldne muzali. Ko sem na glas preklinjal, da pojdem takoj na raport k ravnatelju, češ, naj me premesti k drugemu delu, so skomizgnili z rameni in rekli: "Skusi si, tudi mi smo ljudje."

Ko smo proti poldnevu končali, smo morali v kopalnico, kjer smo se okopali in oprali. Oblike nismo dobili druge, torej smo morali obleko očistiti, kolikor se je dalo. Nazadnje so bile obleke popolnoma mokre, a kljub temu je vse smrdelo. Potem so nas odgnali v sobo. Svoje delo smo s tem končali; drugi jetniki so morali delati tudi popoldne. Ko smo prišli do naše celice, sem opazil, da je visela na vratih tablica: "Govnarji."

Lepa reč. V sobi je neprestano smrdelo, smrdela je hrana, ki so nam jo opoldne dali. Hrane je bilo dovolj, toda komaj si spravil žlico jedi dole. Smrdela je posteljina, hišna oprava in celo voda. Smradu ni bilo konca niti drugi niti tretji niti četrti dan. Le eno dobro stran je imelo vrtnarstvo: pazniki so nas puščali popolnoma pri miru, medtem ko so po drugih celicah neprestano ropotala okenca, skozi katera so opazovali jetnike, kaj delajo. Tek sem popolnoma izgubil, le črepal bi neprestano. Kave, ki je tudi smrdela, smo imeli dovolj, ruma smo dobivali pa samo pri zajtrku vanjo. Čez dan smo pili navadno črno kavo. Najraje bi neprestano pil, črepal, ne pil. Ko bi le mogel ven iz tega duha, nekam, kjer ne bi tako strašno smrdelo.

Moji tovariši so bili zaposleni že nekaj časa pri vrtnarstvu in so se kolikor toliko že privadili. Jaz se nisem mogel privaditi in sem se bal, da bi zbolel. Posvetoval sem se prav res-

no s tovariši, kaj naj ukrenem, da bi prišel od tod. Hotel sem k ravnatelju, a tovariši so mi odsvetovali. Trdili so, da ravnatelj takih reči nima rad. Ko sem rekel, da se mora vendar nekoliko ozirati na poklic, mi je eden tovarišev, in sicer tisti, ki je veljal za komandanta, dejal, da je po poklicu inženir. Inženir, toda kakor so mi drugi povedali, je ponaredil medicine in je zato sedel. Pač pa so mi svetovali, naj grem h kaznilniškemu zdravniku, ki ima pravico spreminiti zaposlitev.

To je dobra misel. Že naslednji dan sem se dal zapisati za bolnega. Ob enajstih so nas gnali v ambulanto, kjer smo čakali na vrstni red. V čakalnici sem poslušal jetnike, ki so govorili o zdravniku čudne reči, češ, da je pijanec in da se tukaj godijo neverjetne stvari. Ko sem prišel na vrsto, sem se znašel pred človekom, ki je bil videti popolnoma normalen. Tudi vprašal me je s čisto naravnim glasom: "Kaj bi pa ti rad?"

Zdelo se mi je, da me posluša, ko sem mu razlagal, po kaj sem prišel prav za prav k njemu. Saj je bilo za božjodelj vendar šele enajst dopoldne.

Ko sem končal, je zavpil zdravnik: "Na tehtnico!"

Ta glas že ni bil več tako normalen, hkrati so mu tudi oči nevarno izstopile iz jam. Kaj ima moja reč opraviti s tehtnico? Bolničar je že stopil k tehtnici in jo začel naravnati.

"Gospod zdravnik, saj nisem bolan," sem se začel izgovarjati.

"Na tehtnico!" je znova zavpil in oči so mu še huje silile iz jam.

"Jaz sem časnakar, politični jetnik," sem se branil dalje. "Jugoslovan!" sem nazadnje poudaril.

"Na tehtnico!" je tedaj zakričal zdravnik in skočil na noge. V obraz je postal vse rdeč.

Bolničar me je zgrabil za rame in me porinil na tehtnico. Komaj sem stopil na podstavke, je zdravnik že zavpil:

"Dvojno porčijo kruha!"

Ko sem hotel nekaj ugovarjati, me je bolničar enostavno pahnil skozi vrata v čakalnico in zavpil name:

"Osel, bodi no tiho, dva hleba kruha na dan imaš!"

Pozneje sem prišel v celico št. 89.

Tam nas je bilo kakih dvajset; celični komandant je bil vlomilec in je odsedal petletno kazen. Prestajal jo je vzorno. Če bi bil zunaj ječe tako redoljubno, natančno in delaven, bi gotovo nikdar ne videl ječe od znotraj. Po njegovi prizadevnosti je bila naša celica kakor škaticca. Celico so imenovali banditsko celico. Vanjo so vtikali nepopoljšljive, težke zločince s postom, temnico in podobnimi dodatki. Zato smo imeli vzornega starešino, naš paznik Strejca pa je bil najhujša živina v kaznilnici. Nisem si mogel razložiti, kako sem zašel sem. Iznem vseh tovarišev sem imel najnižjo kazen in tovarišem se je to zamerilo.

Dva sojetnika sta bila moje sorte. Horak, delavski govornik, je nekje vlekel čez Masaryka in dobil za to poldrugo leto. Jetnik Klecar je bil še mladenič, na zborovanju v Kladnem je dovedel mladi, kako bi bilo mogoče rešiti češko republiko. Dobil je devet mesecev. Vse takšne prestopke so v demokratični Češki šteli za kriminal.

Kakor v oblaku prahu sem živel v tej družbi. Ko se sprosti predsodkov, da si le kaj boljše kot navadni zločinci, se hitro zvišiš. Zdi se ti, da si s takimi ljudmi živel že na vasi, v tovarni, med gospodo, ali kjer koli si bil. Naposled ne misliš več na to, da si med ljudmi, ki jih je družba zaprla kot izmečke ali garjevce.

(Dalje prihodnjic)

OTROCI SOLNCA

Spisal Ivan Pregelj

(Nadaljevanje)

Helena in Slavica sta se spravljali spat. Napol razpravljani in z razpuščenimi lasmi sta sedela druga drugu nasproti v mehkih naslonjačih in si vili razpuščene lase v nočno čepico. Bili sta divni v tih, topli sobici z belimi zastori, z okusno dragocnim pohištvo, sredi med dvema zrcalnima mizicama in dvema medenima, hotelskima posteljama s kipečimi blazinami. Težka preproga je glušila stopinje njiju bosih nog, ko sta stopali k zrcalu, k toaletni mizi k malemu sekretarju v kotu pod podobno Fuchsove Madone. Polknice od zunaj so bile priprte, v rahlem povetrcu so se zibali zastori. Toplo je tlela rdeča lučka v malem svetilu, ki je viselo ob Madoni v kotu. Obraz nebeške Matere je zrl v sanjavi, dobroti v tih dekleški ozračje: bil je obraz otroka, ki še ni izgubil ob ustnicah trpkosti otročje frme, in obenem obraz žene, ki ljubi in

v njej, od one zarje morda, ki ji je bila oblila obraz, ko je sama z geometrom stopala z gore.

"Vem, kar vidim," je dejala Slavica in se s cigareto v ustih nagnila nad luč na mizi.

"Ne puši, prosim te," je vzkliknila Helena.

"Albinu sem izmaknila tobacnico," je gostolela Slavica, puhnila dim proti stropu, se zakremžila, pljunila na preprogo in se je razjezila:

"Fej! Kakšne smrdle kadi ta Albin!" Strela je k oknu in vrgla ogorek v noč. Nato se je vedro obrnila in nasmejala.

"Helena, ali si videla, kako se je mučil Sivec s portorikami? Veš, rekla sem v nedeljo, da mi prijajo moški, ki kade smotke. In zdaj se muči, ubogi Škorenček."

"Nikoli ne boš resna, Slavica," je pripomnila Helena.

"Samo karš me," je odvrnila Slavica nekako užajeno. "Takšna sem pač; ali je greh, da nisem pusta, kakor ti in ne zavijam oči svetohlinsko kakor notarka? Seveda! Ampak tebi je notarka vzor, ta brblja hudobna!"

Helena se je nasmehnila in ji ni odgovorila.

"Kaj se mi smeješ?" je vzklicala Slavica. "Ali ni morda res? Ali ne opravlja vseh? Ali ni še Škorenjčka, ki je vendar ves božji volec, da mu ga pod milim nebom ni podobnega?"

Za kratko je utihnila. "Sicer pa, kaj meni mar! Naj ti graja Franceta, če jo hočeš poslušati. Tako dolgo jo boš, da ti ga bo odgrajala zares. Potem boš imela."

"Molči že o Bradaški." "Ali govorim o njej? O tebi govorim in Pozniku."

"Mučiš me," je trdno vzdihnila Helena. "Daj mi mir, molila bom in legla."

V Slavici je ugasnil plamenček nejevolje. Ozrla se je v Helenino obličje. Vidna bridkost je ležala v njem. Zasmilila se je Slavici. Polne, krvnate lehti ji je vrgla krog vratu, poljubila ji strastno lice in jo prosila:

"Ne zameri, Lenčka! Saj te ljubim. Žalostna pa sem zaradi tebe. Ne razumem te; ne vem, kako se moreš žalostiti. Če bi bil Francé moj — o, o! Ampak ti, Helena! Ali ga ne ljubiš? Ali ga ne? Kako je to v tebi?"

Trdno je utonila Helena v stolu in si pokrila lice. Njena bela pleča so zadrhtela v joku. Slavica je zdrknila ob sestri na kolena in prosila:

"Lenčka! Tãk bodi no mirna! Kaj pa je? Kaj ti je?" Helena se ni mogla umiriti. Krčevito ji je sililo v grlo. Zoprne misli so ji ležale v duši. Besede, ki jih je slišala nekoč mimogrede; grde novice so se ji budile v spomin. Slišala je živeje kot tedaj, ko je zares slišala. Bilo je na letnem sejmu, v krčmi je sedel mestni človek z zoprnimi zalisci in piskajočim glasom in je pripovedoval nekakim gospodičnam iz trga:

"Da, gospodične, živeli smo na Dunaju! Tokrat, ko sem prišel jaz gori, so bile sicer prave stare hiše že izumrle. Ampak nekaj jih je bilo še ostalo. Enega se dobro spominjam. Sešla sva se v kabaretu. Potem sem mu posodil petnajst čukov. Zato je tisto noč plačeval še zame. Strašen človek, vam rečem. Korenito sva delala tisto noč. Prvo sva v petih ulicah zvonila in zbudila vse vratarje. Potem sva luč ugašala. To se pravi: jaz sem moral stati na straži, a Poznik — parдон — nomina sunt odiosa — moj tovariš je medtem plezal na svetilnike. Potem sva se tepla — homersko življenje, gospodične."

Kakor da je pravkar slišala, sliši Helena glas drobne črnolaskice, ki je vprašala onega z zalisci: "Ali ti je pa vrnil tistih petnajst čukov?"

In zopet je govoril oni s svojim čivkajočim glasom:

"Deset samó. Pet jih je unesel. Hahaha! Saj jih ni samo meni. Bogve, koliko je bil dolžan! Saj si je izposojal še pri cestnih." "Pri cestnih? Kako to?" "He! Prav lahko. Lep človek, lepa močna postava. Ali mislite, da vam takale dekleta s ceste ne morejo ponoreti? Ne poznam jih sicer, todabral sem, da so čudovite sentimentalke med njimi, zares dame s kameelijami."

Tako se je spominjala Helena. Zato je trpela in jokala. "Lenčka," je zaklicala tedaj Slavica sočutno in solzna. "Ne misli, da sem tako otročja! Smeš se mi zaupati, Lenčka, povej, Lenčka, razodeni!"

Sunkoma je vstala Helena in

uprla svoje oči mimo Slavicinega obraza v Bogorodico v kotu. In Helenine oči in oči na sliki so se srečale, čudne oči v čudnem pogledu: oči mlade žene, ki ljubi, oči mlade matere, ki se boji...

(Dalje prihodnjic.)

"MERILO SVOBODE"

Knjižna ocena — Stephen Pearce

Mnogo se je že pisalo o tem, kako predsodki in netoleranca ogražata naše demokratično življenje in mnogo tega je podane v splošnih potezah. Ali v knjigi "A Measure of Freedom", ki jo je spisal Arnold Forster, je prav malo splošnih potez. Ta knjiga daje čisto, dejstveno in pogosto dramatično sliko, ki kaže, kako je ljudstvo Zed. držav — in postavljajo telo — tekmo 1. 1949 služilo demokraciji ali jo zanemarilo z vidika človeške dostojnosti vtešene v ameriškem idealu spoštovanja posameznika. Naslanjajoč se na dejstvo, da je mogoče voditi uspešno borbo proti predsodkom le, ako se jih pred javnostjo razgala, je pisatelj v svoji knjigi posegel v razne probleme oziroma faze problema netolerantnosti kot obstoja v tej deželi danes.

Med prvimi poglavji knjige našletimo na opis današnjega Ku-Klux-Klana, ki je zanimiv in vznemirljiv obnem. Kakor mogočni Ku-Klux-Klan iz dobe 1920-ih, ima tudi sedanja organizacija teh nočnih pohodnikov svoje ime po prvotnih klanovih, ki so se organizirali l. 1865 v državi Tennessee, da bi s svojimi pohodi prepričali novoosvobojenim črnem izvajanje pravice glasovanja v volitvah. Pohajali so okrog ponoči v dolgih belih haljah in zakrinkanih obrazov. Današnji klanovi niso mogočni, pač pa raje ošibljeni v svoji organizaciji sami, ki je prežeta z notranjimi boji in trenji za oblast, dočim je istočasno izpostavljen napadam od zunaj od strani probujenega in organiziranega ljudskega mnenja na jugu.

Kljub temu je bigotstvo in masno nasilje klanovcev, posebno v Alabami, Tennesseeju in Georgiji, ogrožanje demokracije in varnosti milijonov Američanov v južnih državah. Poglavlje, ki obravnava "Patriotizma", razgalja motive, financiranje, podpornike in propagandne metode vodilnih "poklicnih bigotov" ali napetežev. Ti so zbrali večji del milijondolarске vsote, ki jo je dobil Klan za nadaljevanje svojega dela pri sejanju sovraštva.

Skupine napetežev, majhne in velike, so vse protizidovske, četudi je mrinja napram Judom samo del njihove protidemokratske filozofije. V l. 1949 je bilo vsega skupaj sedemindeset skupin, ki so širile antisemitizem po deželi. Knjiga navzlic temu beleži, da je bilo manj antisemitiskih zborovanj ter da se je istih, z izjemo zahodne obale, udeležilo manjše število ljudi.

Drugo poglavje knjige razmotri o predsodkih, zapostavljanju in pristranosti, izvajani napram Judom, črnem in drugim manjšinskim skupinam v ekonomskem, političnem in socialnem življenju dežele.

Knjiga "A Measure of Freedom" vsebuje tudi prvi dosedanj pregled diskriminacije v športu. Ker je v profesionalnem športu važna patronaža in naklonjenost javnosti, je ta šport

skoro prost zapostavljanja. Nogometni in boksarski (rokoborba) šport nadkriljuje ostale v sledenju demokracije. Na kateri koli listi žogarskih igralcev in tekmovalcev je mogoče najti imena Američanov vseh mogočih izvorov. Po drugi strani pa najdemo tudi med profesionalnimi športi odprto zapostavljanje. Ameriški kegljaški kongres in Zveza profesionalnih golferjev ne pripuščata v svoje vrste drugopoltnikov. Amaterski športi, posebno golf in tenis, se isto tako rogajo ameriški idealu nepristranosti. Potom vrste potez, vključujočih kvote, črne žoge (črne liste), zavračanje prošnje itd., ti amaterski športi pogosto izključujejo in onemogočajo tekmovanje članom manjšinskih športnih skupin.

Druge važne točke, ki jih knjiga beleži, so: Da naš kongres ni sprejel nobene protibogatske postavke za obrambo civilnih pravic tekmo svojega zasedanja l. 1949, da si so storile nekatere države. Da v ameriških kolegijih še vedno prednjači v praksi kvotni sistem, po katerem sme biti sprejetih v ta ali oni kolegij samo določen odstotek študentov manjšinskih skupin. Nekoliko napredka pa je bilo kljub temu zabeleženega v dejstvu, da se je pod vodstvom American Council of Education priznal obstoj zapostavljalnega kvotnega sistema in se delajo načrti za odpravo istega.

Četudi knjiga v glavnem obravnava protidemokratske aktivnosti v Zed. državah, prikazuje obenem število uspehov v raznih krajih naše republike, koder je bigotstvo in zapostavljanje izgubilo tla v l. 1949.

Knjiga "A measure of Freedom" temelji na podatkih zbranih širom dežele s pomočjo delovanja Anti-Defamation League of B'nai B'rith (judovska organizacija) ter je podana kot poročilo za l. 1949. Arnold Forster, ki je knjigo spisal, je direktor liginega odseka za civilne pravice. S svojimi kolegi je doprinesel važen prispevek k storiji protidemokratskih sil v današnji Ameriki in borbe, ki se vodi proti njim. — (Common Council)

35 let Ameriškega delavskega koledarja

(Nadaljevanje s 3. strani.)

mi, budi in navdušuje slovenskega delavskega trpina v kapitalistični Ameriki.

Kljub temu, da je obstoj tega naprednega zbornika v obliki koledarja iz leta v leto težavnejši — hudi politični pritisk z vseh strani, ogabna gonja slovenskih konservativnih skupin proti vsemu slovenskemu naprednemu tisku, zožujoči se krog zainteresiranih slovenskih čitalteljev in odjemalcev koledarja (stari umirajo, mladi so orientirani več ali manj angleško) itd.

"PROSVETA"

2657 S. Lawndale Ave.

CENE LISTU SO:

Za Združ. države in Kanado \$8.00	Za Chicago in okolico je \$9.50
1 tednik in..... 6.80	1 tednik in..... 8.30
2 tednika in..... 5.60	2 tednika in..... 7.10
3 tednike in..... 4.40	3 tednike in..... 5.90
4 tednike in..... 3.20	4 tednike in..... 4.70
5 tednikov in..... 2.00	5 tednikov in..... 3.50

Za Evropo je: Dnevnik \$11.00 — Tednik \$2.20

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisumu in si naročite Prosveto, list, ki je vaš lastnina.

Prištet se sme le one člane iz družine, ki to dovolijo in ki žive ali stanujejo na enem in istem naslovu.

V nobenem slučaju ne več kot 5 tednikov

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov, ki so prištet, preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list, tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku ali pa ustaviti dnevnik.

PROSVETA, SNPJ, 2657 S. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$.....

1) Ime.....Čl. društva št.....

Naslov.....

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2).....Čl. društva št.....

3).....Čl. društva št.....

4).....Čl. društva št.....

5).....Čl. društva št.....

Mesto.....Država.....

Nov naročnik.....Star naročnik.....

Kadar se preselite, vselej naznanite svoj stari in novi naslov!

TISKARNA S.N.P.J.

—sprejema vsa—

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih.....

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

VSA POJASNILA DAJE VODSTVO TISKARNE CENE ZMERNE, UNIJSKO DELO PRVE VRSTE

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. LAWDALE AVE. - CHICAGO 23, ILLINOIS

TEL. ROCKWELL 2-4904